

CONTRIBUCIO A LA HISTORIA DE LA IMPREMTA A BARCELONA

per AGUSTÍ DURAN I SANPERE.

Els documents que ara publiquem, pertanyents al fons notarial de l'Arxiu Històric de Barcelona (1), representen un cert guany en la campanya per a l'esclariment dels orígens de l'Estampa barcelonina. És notable sobretot l'aparició d'un nou impressor d'incunables, Bartomeu Labarola, i el fet de trobar a Bartomeu d'Escòcia, conegut com estamper de València, establert a Barcelona. Cal fer notar també que Joan Rosenbach augmenta la seva documentació amb nova i copiosa aportació.

UN IMPRESSOR D'INCUNABLES A BARCELONA, FINS ARA DESCONEGUT: BARTOMEU LABAROLA. (DOCS. II i III). — Cal afegir un nom a la relació dels impressors d'incunables barcelonins: Bartomeu Labarola. No l'hem trobat mai fins ara en el colofó de cap obra conservada; podem, però, oferir dos documents que revelen la seva activitat durant els anys 1483 i 1485. El primer és de 6 d'agost de 1483 i conté els capítols d'una societat formada a Barcelona per a la estampació de llibres.

La primera cosa que crida l'atenció en llegir els capítols és la diversa i particular condició dels contractants: un seder, un flassader i un estudiant són els que es comprometen mutuament a treballar en la edició de llibres. Una altra particularitat és la exigüitat del capital aportat, que no depassa de 16 lliures. Cal anotar també que així com generalment les societats editorials del segle XV eren motivades per a la pro-

(1) Formaven part del mateix fons els documents que publicarem en *Noves clari-
fiques documentals del estamper Joan Gherlinc* (Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres,
volum XIV, 1929-30, p. 146).

ducció d'un sol llibre, aquesta, a desgrat de la seva limitació econòmica, no s'assigna una missió breu i concreta, sino que preveu la possibilitat d'anar seguint el negoci després de publicat el primer llibre, i posa traves a deseixir-se del compromís contret mentres no siguin acabades les estampacions convingudes.

El propòsit immediat de la novella companyia era la impressió de les *Hores de Nostra Dona*, de les quals en serien fets 300 exemplars, la meitat en llatí i l'altra meitat en català.

Franci Barceló, seder, aportaria la major partida dels diners bestrets, 12 lliures, 6 sous, que servirien a les despeses generals. Baltasar Thomàs, flassader d'ofici, hi afegiria 4 lliures per a les despeses del plom i l'estany per a la fosa de les lletres. Bartomeu Labarola, estudiant en Arts i Medicina, era l'home que prenia al seu càrrec el buidar i igualar les lletres, i no aportava capital, ans be valorava el seu treball en 3 lliures que figurarien com a credit personal a l'hora del repartiment dels beneficis o disolució de la societat. Els guanys, una vegada deduides per a cada un dels components les quantitats expressades, serien repartits en tres lots iguals. Aixímateix, eren els tres membres de la societat els encarregats de fer tots tres els treballs de l'estampació.

S'establia en els pactes que, un cop llesta la edició de les *Hores de Nostra Dona*, l'estudiant Labarola (el tècnic de la societat podríem dir) podia separar-se'n, si no tenien una nova obra començada, perquè si fos així, per a alliberar-se del compromís calia que deixés una persona d'abtesa suficient per a poder acabar l'estampació iniciada. Si ho feia altrament, perdria la part que li pogués correspondre en el capital collectiu. Aquesta disposició confirma el caràcter tècnic que tenia l'estudiant Labarola i el paper important, essencial, que representava al costat del seder i del flassader de la companyia.

Si aquestes indicacions no bastessin a deixar-nos considerar Bartomeu Labarola com a estamper d'incunables barceloní, amb dret de figurar al costat dels altres impressors d'incunables, el segon document que hem de comunicar seria prova plena.

El document de 1483 que fins ara hem comentat, en referir-se a Bartomeu Labarola li diu, tal com hem vist, estudiant en

Arts i Medicina. El segon document, posterior de dos anys (1485), li diu, en canvi, *mestre de letra de stampa*, i més endavant, en parlar de les obres que motiven els pactes, diu el document que Bartomeu Labarola les estamparà i que ho farà de semblant lletra d'estampa com la mostra per ell mateix presentada. La condició de mestre estamper és, doncs, ben notòria.

Els pactes continguts en aquest segon document són tractats entre mestre Bartomeu Labarola i el reverend Gabriel Cardona, mestre en Sacra Teologia, beneficiat de la església del Monestir de Montsió.

L'obra que es projectava estampar era la *Gramàtica* i la *Retòrica* de mestre Serra, amb totes les parts de dita Gramàtica i Retòrica sense les figures o arbres d'aquelles, en 110 volums que haurien d'estar enllestits dintre tres mesos.

Mestre Bartomeu cada setmana lliuraria al reverent Cardona els plec's tirats. El reverend Cardona pagaria a mestre Bartomeu, pel preu de tota la feina, la quantitat de 30 lliures en diversos terminis.

En el primer conveni editorial de Bartomeu Labarola hem anotat algunes singularitats. No en manquen en aquest segon pacte.

Es, per exemple, notable que els exemplars a estampar donguin la xifra determinada de 110. Una clàusula del conveni ens en dona la raó. Diu :

«Es concordat que si los deu volums dels dits CX volums no eren ben nets o eren corruptes, que dit mestre Bartomeu no y sie tengut, com los dits X volums se donen per smena e per suplir als altres volums, si en alguns lochs seran corruptes».

Una nova curiositat trobem encara en els pactes que comentem: Diu una de les clàusules que mestre Labarola es compromet a donar a mestre Cardona «un llibre de estampa appellat *L'Arbre de Sciencia*, de mestre Ramon Llull», amb el ben entés que si dins el dia promés mestre Labarola no ha pogut fer-se amb el llibre, el beneficiat de Montsió pot retenir-se vint sous en esmena del llibre esmentat.

No es pot dir que la referència feta en aquests pactes a una obra determinada vulgui significar que hagués estat estampada pel mateix Labarola. Es més discret anotar simplement el fet i celebrar el gust de mestre Cardona per a les obres

lulianes. Respecte a les edicions incunables de *L'Arbre de la Sciencia*, la Bibliografia de Elias Rogent i Estanislau Duran (1) retreu com a primera la de Pere Posa, feta a Barcelona l'any 1482, a la qual podria molt be referir-se l'oferta feta en 1485 per mestre Labarola.

No han acabat encara les notes a posar als pactes entre mestre Labarola i mestre Cardona. En efecte, cal fer constar que tal com s'expressa en gairebé tots els contractes d'aquesta mena, l'impressor es compromet a no fer més exemplars que els convinguts, i a no vendre'n cap pel seu compte ni donar-ne a ningú. En el nostre cas, però, és feta una excepció i és dit que mestre Bartomeu Loberola pot retirar tres exemplars, un per a ell mateix, un altre per a un tal Barceló i el tercer per al notari dels capítols. Aquest tal Barceló, que el text no fa sinó anomenar sense donar-ne cap més precisió, és ben possible que sigui Franci Barceló, el seder que havia format part de la companyia de l'any 1483 per a l'estampació de les *Hores de Nostra Dona*.

L'afició als llibres diríem, doncs, que era ben estesa a Barcelona durant els darrers anys del segle XVe si preniem per base els dos documents referits. Entre les poques persones que hi prenen part, trobem un seder, un flassader, un estudiant i un beneficiat que treballen o exposen els seus cabals en l'empresa editorial; el beneficiat demanava, a més, l'*Arbre de la Ciencia*, de Ramon Llull; el seder procura no solament intervenir en els treballs d'estampació, sino posseir els llibres que produeixen els altres. A més, trobem un notari que demana un exemplar del llibre, l'estampació del qual es pactava en la capitulació per ell redactada.

ACLARACIONS DOCUMENTALS A L'OBRA DE L'IMPRESSOR JOAN ROSEMBACH (DOCS. IV — VI, X i XI). — Podem afegir alguns nous documents als ja coneguts referents a estampacions barcelonines de Joan Rosembach.

El dia 22 d'abril de 1494 Joan Rosembach formava companyia amb Mossen Macià Ferrer, Beneficiat del Pi, i el llibreter Pere Ramon Gavarró per a l'estampació del *Llibre dels Angels d'Eiximenic*.

(1) Elies ROGENT i Estanislau DURAN, *Bibliografia de les impressions lulianes*, p. 4. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1927.

L'edició constaria de 700 exemplars i sembla que llur impressió ja estava començada, no consta si pel mateix Rosembach. Els pactes eren de partir en tres parts iguals tant les despeses com els guanys.

A mestre Rosembach li era assignat pel treball d'escriure, corregir i estampar un salari d'un sou 10 diners per volum, ço que devia fer, per als 700 exemplars del tiratge, 64 llrs. 3 sous i 4 diners. Però, no tota aquesta quantitat havia de cobrar l'impressor, sino solament les dues terceres parts (44 llrs.), per ço com ell mateix havia de participar en una tercera part de les despeses d'estampació. I com no devia ésser home de reserves econòmiques, els altres dos socis li avençaven la quantitat de 30 lliures.

El paper el proporcionarien els dos socis capitalistes, i s'en refarien en liquidar la societat. La tinta, en canvi, entrava en les obligacions de l'estamper. De la venda dels llibres se n'encarregava exclusivament el llibreter Pere Ramon Gabarró, per tal d'evitar els danys que podrien ocasionar-se mutuament si cada un volgués vendre per separat els exemplars que pel conveni li corresponien. Però, el llibreter exigia un guany de venda que els pactes deixaven establert en 6 diners per lliura, o sigui un 30 per cent aproximat del preu de venda.

L'interés especial d'aquest document li ve del fet que l'edició del *Llibre dels Angels* a la qual es refereix es, efectivament, una edició comprovada de la qual són coneguts prous exemplars. Massó i Torrents la inclou en el seu repertori d'estampacions d'Eiximenic (1) i a l'Exposició de Montjuïc de 1929 foren instal·lats costat per costat, en una de les vitrines del Pavelló «Ciutat de Barcelona», un exemplar de l'edició i el document notarial que hi feia referència i que ara publiquem.

Altres documents de Rosembach hem pogut trobar compresos entre els anys 1494 i 1503. Alguns d'aquests textos ens donen notícies ja conegudes per altres documents publicats, però contenen sempre variants o són estats diversos dels documents coneguts.

(1) J. MASSÓ I TORRENTS, *Les obres de Fra Francesch Eiximenic*. Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, any III (1909-10), p. 624.

SEBASTIÀ D'ESCÒCIA, ESTAMPER DE BARCELONA EN 1500. (DOCUMENT VII). — Són ben poques les notícies que tenim d'aquest impressor. L'any 1498 era a València i treballava associat amb la vidua de l'estamper alemany Lope de la Roca, el veritable nom del qual, segons Haebler, era Wolf von Stein.

Entrava també en la societat un altre estamper, Joan Jofré, i tots junts procuraven mantenir l'obrador que Lope de la Roca havia montat i dotat de bona fama.

La notícia que ara podem afegir es refereix a l'any 1500. En aquest any Sebastià d'Escòcia figura documentalment com a ciutadà de Barcelona, la qual cosa vol dir que hi devia dur una residència, si mes no, d'un any. I com l'estada a València és del novembre de 1498 i la ciutadania de Barcelona en març de 1500 ens porta a un any abans, març de 1499, tenim que les dues dates gairebé s'empalmen, i no deixen temps suficient a cap altra empresa editorial. Podem, doncs, suposar que finida que fou la societat de València, Sebastià d'Escòcia vingué a Catalunya, i després d'una residència, infructífera fins ara per a nosaltres, entrà en la societat que ens el fa coneixer com a ciutadà de Barcelona.

El nostre document és el text d'uns capítols pactats entre els llibreters Joan Trinxer i Gabriel Pou i l'estamper Sebastià d'Escòcia sobre la companyia concordada entre ells per a l'estampació del *Flos Sanctorum*.

El fet de trobar junts Sebastià d'Escòcia i Joan Trinxer, no devia ésser casual ni sobtat. Justament a València un Trinxer, de nom Pere, havia treballat en l'estampació de llibres amb aquell Lope de la Roca de qui era després seguidor, tal com hem vist, Sebastià d'Escòcia.

Moliné i Brasés, que té dedicada una publicació als llibreters barcelonins Cabrit i Trinxer (1), suposa que Pere i Joan Trinxer eren germans, i Mn. Josep Mas ha trobat que un Joan Trinxer, en 1509, relligava llibres de la Sagristia de la Seu de Barcelona.

No es, doncs, aventurat dir que la relació que havien pogut tenir a València Sebastià d'Escòcia i Pere Trinxer, pel tracte comú amb Lope de la Roca, podia haver trobat una conti-

(1) E. MOLINÉ I BRASÉS, *Llibreters barcelonins del segle XVI*. Cabrit i Trinxer. Barcelona, 1918.

nuació en la relació que poc després tenen a Barcelona el mateix Sebastià d'Escòcia i Joan Trinxer.

Clos aquest parèntesi, podem tornar a parlar de la companyia per a l'estampació del *Flos Sanctorum*.

Segons els pactes, l'edició constaria de 450 exemplars, «en pla e historiats», diu el text, ço es, en llengua catalana i amb l'ornament dels gravats de boix, tal com veiem en les diverses edicions velles d'aquest llibre que fou tant divulgat durant la fi de l'Edat Mitjana, i que encara avui conserva tan gran interès.

Els exemplars, un cop estampats, serien repartits per parts iguals entre els tres socis, i havien d'ésser liquidats al preu que fos concordat. Cada lot seria venut pel seu propietari, però no a major ni menor preu que el convingut.

Entre els socis hi havia una certa desigualtat de participació. Joan Trinxer estava obligat a fornir el paper necessari per als seus 150 exemplars, i a pagar una certa quantitat per a l'estampació. Joan Trinxer era un llibreter que volia assegurar un fons de llibreria i participava en l'edició. En canvi els altres dos socis eren els veritables impressors. Ho diu el text en un indret i ho deixa entendre en altre, quan diu que Sebastià d'Escòcia i Gabriel Pou estaven obligats a substituir-se mutuament en cas que un d'ells no pogués continuar el treball amb l'assiduitat que era convinguda.

A més, ens consta la condició d'impressor de Gabriel Pou, de qui són conegudes obres amb colofons prou explícits. Per cert que, les més antigues edicions catalanes de Gabriel Pou, segons el catàleg de Marià Aguiló (1), són unes *Constitucions del rei Catòlic*, de l'any 1504, i un *Confessionari*, d'Eiximenic, de 1507. El *Flos Sanctorum* de 1500 seria, doncs, una edició catalana anterior de l'obrador de Gabriel Pou.

Aguiló dona l'any 1514 amb la edició de València de Jordi Costilla, la data més reculada de les estampacions del text català del *Flos Sanctorum*. Senyala després l'any 1524 amb l'edició de Barcelona de Carles Amorós, i l'any 1548 amb una altra edició de Barcelona de Pere Montpezat.

De la edició de Barcelona de 1500 de Sebastià d'Escòcia i Gabriel Pou que el nostre document deixa suposar com exis-

(1) Marià AGUILÓ, *Catálogo de obras en lengua catalana*, Madrid, 1923.

tent, no en coneixiem cap referència. Cal advertir, però, que la edició més vella de les citades per Aguiló, la de València de 1514, duu aquest titol *Flos Sanctorum «novament fet e corregit...»* que fa pensar en alguna edició anterior fins ara no trobada.

I

REQUIRIMENT FET A NOM DEL BISBE DE VIC PER RAÓ DE
UN BREVIARI QUE NICOLAU SPINDELER TENIA
CONTRACTAT D'ESTAMPAR

2 AGOST 1482

Die jovis, viii.º mensis augusti anno a Nativitate Domini Millesimo cccc.º lxxxii.º, presente et vocato Gabriele Bells, scriptore jurato sub me Dalmacio Ginebret, notario, et presentibus eciam discreto Petro Catarro, presbitero, et Bartolomeo Agostí, sutore Barchinone, pro testibus ad hec vocatis specialiter et assumptis venerabilis et discretus Johannes Guasch, presbiteri, secretarius reverendissimi domini Vicensis episcopi, nomine suo proprio et eciam ut procurator, ut dixit, eiusdem reverendissimi domini Vicensis episcopi, verbo petiit et requirit discretum Michaellem Miravent, bitellum Sedis Barchinone, tamquam fideiussorio nomine una cum discreto Baltesar, principaliter et insolidum obligatum rationem quorundam *breviariorum* faciendorum pro dicto [archi]episcopatu Vicense per Magistrum Nicholaum, magistrum de stampa, principale obligatum in quodam contractu inter ipsum Nicholaum et ipsos episcopum et Johannem Guasch facto et firmato [] die, mensis [] anno a Nativitate Domini m.º cccc [] In posse discreti []. Quatenus faciat operam et complementum dare prout tenetur in operatione dictorum *breviariorum* et quod alios protestabatur contra eum de penis in dicti contractu appositis et contentis et de damnis et expensis hac de causa faciendis et de omnibus licitis protestari. Quidem Michael Miravent respondens di-

xit quod habita copia de predictis consilio sui advocatus et predicto Balthesare, confideiussori suo consultato de predictis respondebit pro ut juris fuerit et rationis. Et quod non curreret sibi tempus donec copiam habuerit de predictis.

(Full solter, escrit només per una cara. Filigrana: banderola amb senyal de creu dintre un cercle.)

II

BARTOMEU LABAROLA, ESTUDIANT EN ARTS I MEDICINA,
FORMA PART D'UNA SOCIETAT PER A L'ESTAMPACIÓ
D'UNES HORES DE NOSTRA DONA

6 AGOST 1483

Ihs. Die mercurii vi. augusti anno MCCCCLXXXIII.

En nom de Deu, amén.

Capitols fets, concordats e fermats per e entre en Ffranci Barceló, seder, de una part, e en Baltesar Thomàs, flassader, de altre part, e en Barthomeu Labarola, studiant en arts e medicina de part altre sobre la companyia entre les dites parts concordada sobre los llibres los quals les dites parts volen stampar, los quals capitols són de la serie e tenor següents:

Primerament, és concordat entre les dites parts que lo dit Ffranci Barceló meta en la dita companyia dotze lls. sis sols. convertidores en aquelles coses que conexeran les dites parts a obs de la dita companyia. E lo dit Baltesar Thomàs, quatre lls., convertidores en plom e stany a obs de la dita companyia. E lo dit Barthomeu Labarola meta en dita companyia los treballs en buydar e agualar totes les letres que hauran a servir per dit stampar. E tots tres meten los treballs en stampar les obres qui ocorreran e's concordaran les dites parts. Les quals quantitats confessen les dites parts esser ja convertides en dita companyia.

Item, és concordat entre les dites parts que la primera obre que stamparan sien cc. *Hores de Nostre Done*, segons la consuetud romana, ço es, les ci. en letí, e les altres en romans e lengua cathalana.

Item, que lo qui procehirá de la dita companyia, deduides les di-

tes XII lrs. VI s. de cabal del dit Ffranci Barceló, e les dites quatre lrs. de cabal del dit Baltasar Thomás, e d'altre part tres lrs. les quals en loc de cabal les dites parts assignen al dit Barthomeu Labarola per los treballs del dit buydar, tota la resta sie partida entre les dites parts per eguals parts.

Item, que les dites parts no's pusquen partir de la dita companyia fins a tant que la dita obre de les dites ccc. *Hores de Nostre Dona* sien acabades. Après emperò, acabada la dita obre de les dites *Hores*, ço es, passats tres mesos e no abans, si lo dit Barthomeu Labarola volrà, li sie lícit lexar e partir-se de la dita companyia pus emperó no fos après de haver comensada alguna altre obre. Car, en cas que altre obre fos comensada, volen les dites parts que lo dit Labarola hage e sie tengut donar una persona sufficient en loch seu per acabar aquella obre que lavors seria comensada. E mes, que si acabada la dita obre de les dites ccc. *Hores* o qualsevol altre obre lo dit Labarola, passats los dits tres mesos, se volrà partir de la dita companyia, que sie tengut de pagar als altres tot lo que haurien e tendrien en dita companyia. E si no ho podie o no ho volia fer, que en tal cas perda la part que hauria en dita companyia la qual part sie dels altres dos de les dites parts. Emperó, volen les dites parts que algú d'ells no pusque esser tret de la dita companyia, axí que si los dos de les dites parts volien continuar la dita companyia e volien traure l'altre de la dita companyia que no ho pusquen fer ans tots tresos stiguen e tenguen la dita companyia, la qual companyia dur per tant temps com volran les dites parts servades les dites coses.

Item, és convengut entre les dites parts que sien stampades aquelles obres que volran e's concordaran les dites parts tots concordablement o los dos d'ells.

Item, lo dit Labarola promet que, acabades que sien les dites ccc. *Hores*, dins sis dies après següents, ell exendrà e pagarà aquelles a la dita companyia a rahó de XVIII. diners per quiscunas *Hores*. E si dins los dits sis dies [no] les pagava com dit es, se posa pena e és content que perdrà tota la part que ell hauria [en] les dites *Hores*.

E totes les dites coses prometen fer, tenir e complir les dites parts be e degudament, tota frau cessant e sobre aquells [.....] se retran e donaran quascuna de les dites parts als altres e endessemps [.....] lo vertader e leyal compte, e restituiran los uns als altres tot ço e quant sien tenguts de restituir. Les quals coses, totes e sengles prometen fer e complir sots pena de xx. lrs. obligant los uns als altres tots lurs bens, ab totes renunciacions pertanyents. E axí ho juren largament.

Testes venerabiles Gabriel Leopard apotecarius, civis, et Petrus Reig scriptor Barchinone.

(Doble full tacat d'humitat; l'escriptura presenta correccions i afegidures interlineals i en els marges; algunes passen al segon full, que, altrament, hauria estat blanc. Filigrana: cercle amb tres monts inscrits.)

III

BARTOMEU LABAROLA, MESTRE D'ESTAMPA DE BARCELONA,
 PREN LA COMANDA D'ESTAMPAR LA GRAMÀTICA I LA
 RETÒRICA DE MESTRE SERRA.

2 DESEMBRE 1485

Die veneris, II. decembris, anno a Nativitate Domini MCCCCLXXXV.
 En nom de Deu sie, amén.

Capitols juhits, fets et fermats per e entre lo reverend mestre Gabriel Cardona prevere, en Sacra Theologia mestre, e beneficiat en la sglésia del monastir de Montission de una part e mestre Barthomeu Labarola, mestre de letre de stampa, ciutadà de Barchinona de part altre sobre les obres devall scrites per lo dit mestre Barthomeu stampadores e sobre les altres coses segons devall se contenen.

Primerament, lo dit mestre Barthomeu Labarola promet que a totes despeses e treballs seus stamparà, de semblant letra de stampa com és la monstre la qual ha liurada al dit reverend mestre Gabriel Cardona, cent e deu volums de forma de quatre cartes lo full comú, e ab aquells spays que dites parts se concordaran, en quescun dels quals volums seran scrits de la dita stampa la *Gramàtica complida* e la *Retòrica*, compostes e fetas per mestre Serra, ab totes les parts de les dites gramàtica e retòrica sense les figures o arbres de aquellas, los quals cx. volums dona acabats dins tres mesos propvients.

Item, promet lo dit mestre Barthomeu que ell farà illuminar les dites obres, ço es que en aquellas ferà fer les capvives vermelles a despeses sues.

Item, promet dit mestre Barthomeu que quascuna setmana donarà e liurarà al dit mestre Cardona tot lo que quascuna setmana haurà fet de la dita obre.

Item, és concordat que lo dit mestre Gabriel Cardona donarà e pagarà al dit mestre Barthomeu per preu e satisfacció dels dits cx. volums trenta lirs. de moneda barch. en aquesta forma e termens, ço es, que ferà donar al dit mestre Barthomeu tant paper quant e axí com haurà mester per la dita obre, lo cost del qual paper se levarà del dit

preu. E aximateix li donarà de present e d'assí a xv. dies altres vint sols. e axí d'equí enlà de xv. en xv. dies altres vint sols. E acabada dins los dits tres mesos tota la dita obre, ço es dits cx. volums, e aquells liurats al dit mestre Cardona, lo dit mestre Cardona donarà e pagarà al dit mestre Barthomeu tota la resta del dit preu.

a. Item, és concordat que si los deu volums dels dits cx. volums no eren ben nets o eren corruptes que dit mestre Barthomeu no y sie tengut, com los dits x. volums se donen per smena e per suplir als altres volums si en alguns lochs seran corruptes.

b. Item, lo dit mestre Barthomeu promet que donarà al dit mestre Cardona un libre de stampa appellat l'*Arbre de Sciencia*, de mestre Ramon Lull dins lo dit temps. E si cas ere que no podie haver dit libre, que en tal cas donarà e és content que dit mestre Cardona se atur del dit mestre preu vint sols. per smena del dit libre.

c. Item és concordat que lo dit mestre Barthomeu sens expressa licència e voluntat demanades e obtengudes del dit mestre Cardona no pusque fer mes dels dits volums ne de aquells pusque donar o vendre a altri algú o alguns dels dits volums, exceptats solament dos volums lo hu dels quals se atur ves si e l'altre do al dit Barceló, e un altre que sie tengut donar al notari dels presents capitols per satisfacció del salari dels presents capitols, però que per aquests tres volums no sie disminuït lo nombre dels dits cx. volums.

d. Item, que lo paper de la dita obra hage esser bo e fi.

Item, es concordat que si cas era que algú dels obrers que dit mestre Barthomeu per la dita obra haurà li mancàs, que lo dit temps li sie allargat per temps de viii. dies.

e. E les dites coses prometen fer, attendre e complir les dites pars segons dessús són dites, contengudes e narrades dins lo dit temps sens dilació alguna sots pena de deu lirs. ab restitució de totes despeses e dans. E per maior seguretat de les dites coses per lo dit mestre Barthomeu promeses ne dona per fermanses en Ffranci Barceló, seder, ciutadà de Barchinona, e lo dit mestre Cardona per les coses per ell desús promeses ne dona per fermanses en Johan Uguet, mercader, ciutadà de Barchinona. Les quals fermanses acceptant la dita fermanse e prometen que ab los dits principals seus e sens aquells li serà tengut en les dites coses per los dits lurs principals dessús promeses. E per les dites coses attendre e complir ne obliguen, ço es, los de la una part a l'altre tots e sengles bens lurs e de quascun d'ells per lo tot ab totes renunciacions pertanyents. E axi ho juren tots los dessús dits.

Testes Johannes Serramitjana et Laurēntius Thous, textores liui, ciues Barchinone.

(Un sol full, escrit d'ambdues cares.)

IV

VENDA DE MOBLES I MATERIAL D'IMPRESA DE JOAN ROSEN-
 BACH ALS ESTAMPERS JOAN LUXNER, VENDELIN
 ROSENHEYNER I PERE DE LA PEDRA

17 ABRIL, 1494

1493.—De la venda feta per mestre Johan Rosenbach

Primo, una taula plegadisa de camp.

Item, un tinel grox de fusta d'albe bocelat, ab sa pastera, tot nou.

Item, quatre canalobres de lautó.

Item, tres cubertós de taula pintats de diversos colós.

Item, dues rames d'estampa gornides.

Item, una caixa de letres de plom d'estampa que són ab les deíus
 scrítes dos quintars e mix.

Item, lo dit maior e cortines són v. peces pintades ab fonts, ab son
 matalaf, II. lansols de III. teles, treveser e una flaçada cardada.

Item, una bànova prima blanca bastada.

Item, dues prenses d'estampa gran, fornides ab son exercici de fferro.

Item, un banch alt de les dites prenses.

Item, dos banchs baxos qui son de III. petges.

Item, dues caxas ab letres de missal, altra de les constitutions.

Item, tres pedres de ffer colors.

Item, un altre lit ab III posts blancs e marfegua plena de palles.

Item, un parell de lançols de II. telles.

Item, un matalaf blanc e blau de lana sardesqua.

Item, un travesser de ploma.

Item, una altra flaçada cardada.

Item, una caldera de aram mitgana.

Item, una paella.

Item, un drap de pinzell vell.

Die jovis, xvii aprilis, anno a Nativitate Domini m.°cccc.lxxxiii.
 Johannes Rosenbach, stamperius, civis Barchinone, vendidit Johanni Lux-
 ner, Vendelin Rosenheyner et Petro de la Pedra, alamanis stamperiiis
 detentibus Barchinone, pro solvendo et satisfaciendo domine Agustine,
 uxor Johannis Robinet qui illas xxx lls. de quibus exposuit

retroclamum et quod expensis inde fiendis xxxx s. censuales pro pretio xxxx lls. etc.

Et cum alio instrumento vendidit predictis ut plus oferentibus in encantu publico bona supradicta mediante [] curritore publico, precio xxxxiij lls.

Testes venerabiles Johannes Sala, mercator, et Leonardus de Malines, pelliparius, cives Barchinone.

(Doble full plegat en quatre, escrites les tres primeres planes. Fili-grana : gerra amb ansa. Una nota en llapis fa suposar que aquest document pertanyia al Manual VI del notari Joan Fluvià).

Cfr. Carreras Valls, *El Llibre a Catalunya, 1338-1590*, pàgina 103. 14 ab 1494.

V

JOAN ROSEMBACH ES COMPROMET A ESTAMPAR EL LLIBRE
DELS ANGELS, D'EIXIMENIÇ

22 ABRIL 1494

Die martis, xxii. mensis aprilis anno a Nativitate Domini Millesimo CCCCLXXXIII.

Concordia, capitols e apuntaments sobre la companyia devall escrita llets, fermats e jurats per e entre lo discret mossén Macià Ferrer, prevere, beneficiat en la sglésia del Pi de la present ciutat de Barchinona de una part, e lo senyor en Pere Ramon Gavarró librater ciutada de la dita ciutat de part altre, e lo senyor en Joan Rosenbach, stamper, ciutada de la dita ciutat de la part altre, los quals són de la serie e tenor següents :

Primerament, les dites parts fan e contracten companyia sobre aquells set cents bolums de llibres appellats *dels Angels* los quals lo dit Joan Rosenbach convé e promet en bona fe que ell be e diligentment stamparà e farà stampar de la forma que ja són principiats, e aquells corregits degudament, acabarà lo mes prest porà sens que no farà altre obra fins aquesta sia acabada sens licencia e voluntat dels dits mossén Macià Ferrer e Pere Ramon Gavarró donant tinta e altres coses necessaries per la dita obra.

Item, los dits mossén Macià Ferrer e Pere Ramon Gavarró convenen e en bona fe prometen al dit senyor en Joan Rosenbach que ells li donaran sens dilació alguna tot lo paper que per açó serà necessari fins a compliment dels dits llibres.

Item, entre les dites parts es convengut que fets e acabats los dits setcents llibres o bolums que de aquells sien fetes tres parts eguals e que sie donada e liurada a quescuna de les dites parts la una part.

E mes es convengut e concordat entre les dites parts que sia pagat al dit Joan Rosenbach per salari dels treballs de la scriptura de dita stampa a raó de un sol. e deu diners per bolum, en la qual paga hage ell mateix participar per la terça part a ell romanent. E eximeteix hage a participar en lo terç del paper qui entrarà en los dits llibres.

E mes, los dits mossén Macià Ferrer e Pere Ramon Gavarró prometen e convenen en bona fe al dit Joan Rosenbach que ells en continent que la dita obra serà acabada li donaran y pagaran tot lo que hage haver y li pertanya per lo dit treball de stampar, comptant emperó e prenent a sa part a dita rahó la terça part dels dits llibres e deduhint aximeteix lo cost del paper que en los dits llibres serà stat necessari. Axí que egualment tots participen per terços de totes les despeses axí de paper com de la stampa e scriptura. E que mentre la dita obra se farà li sia donat per adjutori de les despeses y treballs trenta llrs.

Item, mes avant és concordat que si per cars havie mester en quescú dels dits llibres o bolums mes de tres mans de paper que en aquell cas sie satisfet al dit Joan Rosenbach per sos treballs e despeses segons que per les tres mans demunt es stat taxat per ma e per full del que mes avant y seria necessari, e si no y eren necessaries mes mans, que dels dits i. sou x. diners sie levat en la forma demunt dita per ma y per full.

Item, mes avant és entre les dites parts concordat que encontinent acabats los dits setcents bolums o llibres tots venguen en ma e poder del dit Pere Ramon Gavarró e aquells sien per aquell venuts, e no sie lícit a alguna de les dites parts pendre la sua part ne aquella vendre perquè los uns no facen mal als altres, ans com dit és per lo dit Pere Ramon Gavarró sien venuts e aviats a utilitat de les dites parts, lo procelhit dels quals llibres o bolums encontinent que venuts seran sie partit en tres parts la una de les quals lo dit mestre Pere Ramon Gavarró se pusque aturar e sie tengut e promet donar les altres dues parts als dits mossén Macià Ferrer e Joan Rosan[bach], ço es a quescú d'ells una.

Item, és concordat entre les dites parts que per treballs de vendre los dits llibres hage e se puga retenir lo dit Pere Ramon Gavarró vers si sis diners per liura dels que per ell seran venuts.

E açó prometen les dites parts attendre, complir, tenir e servir la una a l'altre y endesemps sots pena de cent lliures, etc.

E per ço ne obliguen la una part a l'altre y endesemps tots lurs bens, etc. E ho juren.

Testes Petrus Darderich, boterius, civis, et Petrus Cartanyà, boterius, habitator, et Petrus Mas, notarius civis Barchinone.

(Doble full, escrites les tres primeres planes. Filigrana : gerra amb ansa.)

VI

JOAN ROSEMBACH CONTRACTA AMB EL LLIBRETER DE BARCELONA NICOLAU MAZA L'ESTAMPACIÓ DE LA GRAMATICA D'ANTONI DE NEBRIJA

24 ABRIL, 1497

Die lune, XXIII. mensis aprilis anno a nativitate domini MCCC LXXXVII.

Entre mestre Joan Rosembach, stamper, ciutadà de Barchinona, de una part e mestre Nicolau Maza, librater, ciutadà de Barchinona, de la part altre, són stats fets e concordats los capitols e avinences següents :

Primerament, lo dit mestre Johan Rosembach convé e en bona fe promet al dit mestre Nicolau Maza que ell be e degudament stamparà e farà en stampa, de forma de full comú, ab bon paper a totes ses despeses cinch cents volums de un libre appellat *Grammatica Antonii Nebricensis*, ço es lo test e coment segons lo original que lo dit mestre Nicolau Maza li donarà, bous e vertaders segons lo dit original, afegint al dit original les allegacions en los marges de les fulles ; e los dits volums farà de aquella mostre de letra del test e de la glosa o coment la qual es stada donada al dit mestre Nicolau Maza ; e aquells cinch cents volums, be e degudament acabats, promet donar de ci per tot lo mes de setembre propvinent sens dilació alguna e ab restitució de tots dampnatges e interessors largament.

Item, és concordat entre les dites parts e lo dit mestre Rosembach promet que ell no farà ne stamparà ensemps ne après apartadament alguns altres volums del dit libre dels dits D. volums sens licencia e voluntat del dit mestre Nicolau Maza, primer demanada e per lo dit mestre Nicolau atorgada, sots la pena devall escrita.

Item, lo dit mestre Nicolau Maza, convé e en bona fe promet al dit mestre Johan Rozenbach que ell per preu e salari del dits D. volums per treballs, paper e altres despeses per ell fahedores li donarà e pagarà

a raó de sis sol. e mig per volum, lo qual preu pagarà al dit mestre Rosenbach en aquesta manera, ço es, que de present li comprarà tant paper quant haurà mester per los dits volums; la resta del dit preu pagarà, en lo principi de la obra, la terça part; e mig feta la obra, l'altra terça part; e acabada la dita obra, la restant terça part. Sens dilació alguna e ab restitució de tots dans largament.

E les dites parts prometen les dites coses attendre e complir, tenir e servir sots pena de c. lirs. de moneda barchin...

Testes Joannes Michael, causidicus, civis; Petrus Scragossa, notarius, et Franciscus Valromana et Hieronimus Lorens, scriptores Barchinone.

(Doble full, escrites les dues primeres planes.)

VII

SEBASTIÀ D'ESCÒCIA CONVE AMB ELS LLIBRETERS DE BARCELONA JOAN TRINCHER I GABRIEL POU LA IMPRESSIÓ DEL *FLOS SANCTORUM*

31 MARÇ 1500

Die martis, xxxi. mensis marcii, anno a Nativitate Domini MD.

En nom de Deu sia e de la gloriosa mare sua que Deus do bon guany e ventura.

Capitols fets e concordats entre los senyors en Johan Trincher, librater, Gabriel Pou, librater, e Sabastian d'Ezcòcia, empremtador, ciutadans de Barchinona, sobre la companyia entre ells concordada sobre les coses següents:

Primerament, es concordat entre les dites parts que los dits Gabriel Pou e Sabastià d'Ezcoci haien anpremtar ccccl. libres de *Flos Sanctorum* en pla, ystoriats, posant en dita companya a quadasçú sa part de paper, e los dits stampadors haien a metrer lurs treballs e altres coses necessàries que sien menester a obs de fer dits libres; e lo dit Johan Trincher, ultra la part sua del paper, te a donar x. sous per rayma de paper stampada per la part sua, qui son cl. libres, e la dita obra sia continuada sens intervall d'altra obra qui muntás après de x. cuhens.

E fets e stampats los dits libres, aquells se haien a partir per terç

entre los damunt dits de dita companya, ço es, quascú d'ells cl. llibres, al for que serà concordat per ells tots concordés e donat compte e rahó la hu a l'altre del que serà venut tostemps que qualsevol d'ells ho requerrà, e que negun d'ells no puxe vendre sino al dit for que serà concordat, altrament ho haja a pagar del seu.

E la dita companyia sia durable e dur fins tant los dits llibres seran venuts, si donchs entre dites parts no era concordat del contrari.

E la dita companyia e totes e síngoles coses en aquella contengudes prometen les dites parts quant a quascuna d'elles se sguarden, tenir e servir e en aquella haver-se be e lealment tot frau proposant sots pena de c. florins d'or d'Aragó pagadós per la terça part al honorable Veguer de Barchinona o altre official qui de açó faria la execució, e adquiridors per les dues parts a la part obedient e qui tindrà e servirà dita companyia, e pagadora per la part qui contre faria, obligant-ne per açó la hu a l'altre et versum tots e sengles bens lurs, axí mobles com immobles hagnuts e per haver. E ho juren a nostre senyor Deu e als seus quatre evangelis per ells corporalment tocats. E volen les dites parts que de la present concòrdia e companyia ne sia feta carta pública, una e moltes e tantes com ne seran demanades, per lo notari daval scrit per memoria del sdevenidor.

E lo dit Johan Trinxer haie de donar dit paper per compliment de cl. dels dits llibres e los dits x. sous per rayma per los treballs de empremtar sens dilació alguna tota ora e quant request ne sia, e los dits Gabriel Pou e Sabastià d'Escoci haien a donar los dits llibres ben acabats e empremtats e ystoriats en tan breu temps com fer se puxa, en axí que no's puxa dir que per delació lur la dita obra no's continuás en absencia o deffalliment de algú dels dits stampadós l'altre d'ells hagués a donar compliment en dita obra, de manera que lo dit Johan Trinxer en tot cas hagués los dits cl. llibres qui venen a la sua part, e per ço ne obliguen la una part a l'altra tots lurs bens. E ho juren.

E que no puxen los dits stampadors fer mes avant dels dits llibres sino los dits ccccl. llibres sots la pena demunt dita.

Testes Antonius Vilar, parator pannorum lane, et Johannes Pallerés, scriptor, habitatores Barchinone.

(Un sol full, escrit per ambdues cares.)

VIII

DIDAC DE GUMIEL NOMENA PROCURADOR EL SEU DEINEBLE
JORDI COSTILLA

5 NOVEMBRE 1500

Die jovis, v. mensis novembris anno a Nativitate Domini Millesimo quingentessimo.

Noverint universi. Qod ego Didacus de Gumiel, stamperius civis Barchinone, oriundus vero ville de Gumiel, regni Castelle, ex certa sciencia constituo et ordino vos Georgium Costilla, stamperium alumnium meum, procuratorem meum certum et specialem et ad infrascripta etiam generalem itaque specialitas generalitati non deroget nec e contra, videlicet ad utendo pro me et nomine meo omnibus et singulis franquitatibus, libertatibus et immunitatibus mihi et aliis civibus Barchinone concessis et concedendis et omnes res et merces meas ab omnibus lezdis, pedaticis, pontagiis et aliis quibusvis exactionibus et contribucionibus excusandum et cartam litteram aut certificacionem mee franquitatis exhibendum et ostendendum... (Segueixen les fórmules jurídiques acostumades).

Actum est hoc Barchinone, die quinte mensis novembris anno a Nativitate Domini Millessimo quingentessimo. Signum Didaci de Gumiel, predicti qui hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Joannes Codina, scriptor, et Petrus Calvet, studens, habitatores Barchinone.

(Un sol full, escrit d'ambdues cares.)

IX

PACTES AMB CARMINI FERRER, LLIBRETER DE BARCELONA
 PER L'ESTAMPACIÓ A VENECIA D'UN BREVIARI PER
 A L'ORDRE DE LA MERCÉ

ANY 1502

En nom de Nostre Senyor Deu sia e de la Verge nostre dona santa Maria, mare sua. Amen.

Sobre la factura dels *Breviaris* devall scrits de bona stampa en paper fahedors per Conrat Carmini Ferrer, librater, ciutadà de Barchinona, los quals dits breviaris deu fer stampar en la ciutat de Vanècia són çtats fets, concordats e avenguts entre lo reverendissim senyor mestre Johan Urgell, en sacra Theologia professor per la gracia de Deu e apostólica de tot lo seglar orde de la Verge Maria de la Mercé de la redempció dels catius en poder de infels, tenguts de una part, e lo dit Carmini Ferrer de la part altre los capitols següents :

Primerament, lo dit Carmini Ferrer, promet al dit senyor mestre general que d'ací a la festa del gloriós sant Johan de juny primer venidor del any següent MD. e tres ell haurà fets stampar en la ciutat de Venècia e liurats al dit senyor mestre general quatrecent *Breviaris* del orde de la Mercé de bon paper e de bona stampa e fina dels quals ne fa venda lo dit Carmini Ferrer al dit senyor mestre per preu de doscents duchats, los quals breviaris segons la mostre de .i. breviari lo qual al dit Carmini Ferrer es stat entre[gat] per lo dit senyor e millor si millor fer se porà. Lo dit Carmini promet liurar al dit senyor mestre descornats en lo dit termini, ço és de la dita festa de Sant Johan de juny sens just impediment, en la ciutat de Barchinona.

Item, lo dit reverendissimo senyor promet al dit Carmini Ferrer que, rebuts que hage los dits breviaris segons la mostra li'n ha donada en la present ciutat de Barchinona e dins lo monestir de la Mercé, venuts dits breviaris a tot risch e perill del dit Carmini Ferrer e no del dit senyor, donarà e pagarà al dit Carmini Ferrer lo dit preu dels dits cccc. breviaris dins deu dies après de esser-li liurats pus enperó los dits breviaris sien ventaders e segons la monstra o breviari que lo dit senyor li ha liurade de la qual han exir dits breviaris stampats e complits segons la dita mos-

tre pus emperó en l'acte del liurament dels dits breviaris lo dit Carmini Ferrer restituhscha dita forma de dits breviaris per lo dit senyor a ell liurade encemps ab dits cccc. breviaris, e que la letra dels dits breviaris sia de la letra de un cohernet de stampa que lo dit Carmini ha liurat al dit senyor mestre.

Item, és stat concordat entre les dites parts que si mes de cccc. breviaris lo dit Carmini haurà fets stampar segons lo dit orde que aquells no puxa vendre a persona o persones algunes sinó un any après que lo dit senyor après de esser-li liurats los dits cccc. breviaris haurà tengut capítol, e açó sots la pena e jurament devall scrits.

Item, és stat pactat entre les dites parts que si per via directa o indirecta ultra los dits cccc. breviaris s'en seran stampats molta mayor suma de dits breviaris e aquells axi per lo stampador o stampadors com per altre cómplice eren venuts a frare del dit orde o a altre per ells abans de esser liurats al dit senyor dits cccc. breviaris apres 1. any del dia que lo dit senyor haurà tengut lo Capítol e per dita causa lo dit senyor ne hauria sostenir dan algú, que tot lo dan que lo dit senyor ne hauria hagut per dita causa lo dit Carmini li promet restituhir e pagar deu dies après que per sa senyoria o per part sua ne serà request.

Item, és pactat entre les dites parts que rebuts per lo dit senyor los dits cccc. breviaris... (la redacció está interrompuda. Mes avall, al marge del paper una nota diu :) Pena est centum libr. (i el començ de les formules notariales de clausura).

Testes Johannes Muntadell, botiguerius telarum ville Castilionis Emporiarum, et Bartholomeus Rocha, marinerius civis Barchinone.

(Dos fulls, tacats d'humitat, escrites les dues primeres planes. Fili-grana: un auccell inscrit en un cercle.)

X

RELACIÓ DELS LLIBRES QUE L'ESTAMPER JOAN ROSEMBACH
HAURA DE LLIURAR AL LLIBRETER JOAN TRINCHER

19 MAIG 1503

Die veneris, XVIII maii anno a Nativitate Domini millesimo D. tercio, in Dei nomine noverint universi quod ego Joannes Rosanbach, stamperius habitator ville Perpiniensi ex una parte et ego Joannes Trinxer,

libraterius civis Barchinone parte ex altera confitemur et recognoscimus scilicet altera pars nostrum alteri et nobis ad quod ratione et infra scriptorum fuerunt inhita conventa et concordata capitula infrascripta et omnia et singula que in eisdem capitulis continetur, quequidem capitula sunt continencia sequentis :

En nom de Deu sia, amen.

Capítols fets e concordats per e entre los honorables en Joan Rosenbach, stamper, habitant en la vila de Perpenyà, de una part, e lo honorable en Johan Trinxer, libreter, ciutedà de Barchinona, de la part altre de e sobre la negociació les dites parts dels llibres deval scrits fahedora en la forma e manera que's seguex :

E primerament, lo dit Joan Rosenbach convé e en bona fe promet al damunt dit Johan Trinxer que d'ací a sis setmanes primer vinents li donará e liurarà al dit Trinxer ací en la present ciutat de Barchinona los llibres daval designats e per los preus daval contenguts, ço es :

VI. centes sinquanta *Basseroles*, stampades en pergamí, bones e rebedores, per preu de VII. lls. XVI. s.

Item, una rayma de *Set Psalms*, stampats en paper, de letra grossa, en latí, per preu de I. liura, XVI. s.

Item, una rayma de *Basseroles*, stampades en paper, per preu de I. liura, XVI. s.

Item, sent *Ores*, stampades de la forma petita, en pla, de vermey y negre, per preu de III. lls. XII. s.

Item, CCC. *Ores*, stampades en paper, petites, ab vinyetes, en latí, romanes, per preu de X. lls. que totes les dites partides prenen, suma de XXV. lls. barchins. E mes, li ha donar de present LX. *Garinos* e sis *Argilatas*. E açó sens tota dilació e ab tota restitució de messions e despeses, etc.

Item, lo dit Johan Trinxer convé e en bona fe promet donar, liurar e pagar al dit mestre Johan Rosenbach les dites XXV. lls. preu de les dites coses e per los LX. *Garinos* e sis *Argilatas* qui no entren en les dites XXV. lls. en aquesta manera ço [es] XX. gerres e dos cossis de obra de terra comuna de Valencia en la present ciutat de Barchinona ara de present, la qual per dit mestre Johan Rosanbach irá consignada a mestre Brancat Uguet a la vila de Canet, lo qual Brancat la dita obra de Valencia tindrà per lo dit Rosenbach e de aquella no's desixirà fins a tant hage letres o avis del dit Trinxer de que havie haver rebut los demant dits llibres. E açó farà lo dit Trinxer sens dilació.

(Segueixen notes d'altres actes : la confessió que Joan Rosenbach fa a Joan Trinxer d'haver rebudes en nom seu un tal Gentino, mariner de Barcelona, les 22 gerres i els dos cossis de terra de València, i la confessió que fa Joan Trinxer d'haver rebut de Joan Rosenbach els 60 *Garinos* i els 6 *Argilatas*.)

(Doble full, escrites les quatre cares. Filigrana : gerra amb ansa.)

XI

JOAN TRINCHER NOMENA PROCURADOR PER A LIQUIDAR
CERT CRÈDIT CONTRA JOAN ROSEMBACH, ESTAMPER
ALESORES A PERPINYA

31 AGOST, 1503

Die jovis, xxxi. et ultima mensis augusti anno a Nativitate Domini Millesimo quingentesimo tercio.

Noverint universi quod ego Joannes Trincher, libraterius civis barchinone, ex certa sciencia constituo et ordino vos honorabilem Brancat Uguet, chirurgicum civem Barchinone, procuratorem meum certum et specialem et ad infrascripta eciam generalem itaque specialitas generalitati non deroget nec e contra videlicet ad petendum, exhibendum, recipiendum et habendum pro me et nomine meo omnes et singulas pecunie quantitates, merces et alia bona que mihi debentur per honorabilem Johannem Rosambach, stamperium habitatorem ville Perpiniani causis et rationibus contente in quodam capitulorum et concordie instrumento inter me et ipsum Johannem Rosambach facto et firmato in pose Petri Cera-gossa, notario infrascripti decima nona mensis madii proxime lapsi, item petendum et recipiendum viginti solidos pro me solutos notario infrascripto pro salario dicte concordie et alias eciam expensis factas et faciendas occasione predictae concordie, et eciam penam in ipsis capitulis...

(Segueixen les fórmules jurídiques habituals. Els testimonis foren Antoni Cudina i Joan Cellers, escriptors de Barcelona.)

(Un full escrit d'ambdues cares.)

XII

JOAN LUXNER PACTA L'ESTAMPACIÓ D'UN MISSAL PER A
L'ORDRE DE LA MERCÈ.

ANY 1506.

En nom de Deu sia e de la gloriosa verge nostra dona sancta Maria, mare sua, amen.

Capitols fets e concordats per e entre lo reverendissimo senyor frare Johan Urgell, en sacra Theologia mestre de tot lo sagrat orde de la verge Maria de la Mercè de la redempció dels catius xristians en poder de infels detenguts mestre general, de una part, a lo senyor en Johan Luxaner, mestre de stampa, alamaný, ciutadà de Barchinona de la part altre sobre la fàbrica de cent sinquanta *Missals* stampadors en paper per lo dit Johan Luxaner a obs e per servey de la dita religió e orde segons se segueix :

Primerament lo dit Johan Luxaner, convé e promet al dit senyor mestre general que ell d'ací a la festa de Nadal de Nostre Senyor, any MD e sis, haurà principiats e acabats los dits *Missals* de la letra e forma què es stada dade la mostra la qual ell ha dade al dit senyor mestre en mig full de paper, sens lo spay dalt e de baix, a sa senyoria donat, qui comença en letre negre : *Dominica prima de Adventu*, e après en letre vermelle : *Incipit ordo Missalis secundum consuetudinem romane curie*. Donant emperó lo dit senyor mestre e bestrahent al dit mestre Johan les quantitats següents, de les quals quant li seran donades lo dit mestre Johan promet donar fermances bones e ydonees a coneguda de sa senyoria per haver perfet acabament dits cl. *Missals*.

Item, lo dit senyor mestre general promet al dit mestre Johan que per lo paper e per lo que mester haurà lo dit mestre Johan per la fàbrica dels dits cl. *Missals* li bestraurà ab la caució e fermances per ell dit mestre Johan donadores de present vint ducats, e altres vint ducats per lo stany e per buydar les letres, e altres vint ducats quant les letres seran buydades donant emperó lo dit mestre Johan al dit senyor mestre fermances ydonees a coneguda de sa senyoria.

Item mes, lo dit senyor mestre promet al dit mestre Johan que quan lo dit mestre Johan haurà acabat lo Dominical donarà e pagarà al dit

mestre Johan ab la dita caució quoranta ducats, e acabats e liurats a sa senyoria los dits cl. *Missals* li donarà e pagarà los restants sexanta ducats a compliment de cent sexanta ducats d'or.

Item, és pactat e concordat que lo dit mestre Johan hage a fer los dits *Missals* de la forma mitjana segons lo original que lo dit senyor mestre general li donarà en bon paper e bone letne com la mostra e millor si porà, e ben correcte e vertader e de bon paper no squeixat ne mal tractat.

Item, és pactat que si los dits cl. *Missals* no seran bons e rebedors segons la obra requer e ben correctes que en tal cas lo dit senyor mestre no sia tengut de pendrels e lo dit mestre Johan hage a restituir la quantitat o quantitats que lo dit senyor mestre li hauria donades, e de açó sien tengudes les fermances per ell dit mestre Johan donadores les quals ensemps ab lo dit mestre Johan se hagen obligat per lo tot ab totes aquelles clàusules e obligacions de persones e bens ab scriptura de terç a coneguda del dit senyor e ab jurament que lo dit senyor mestre volrà.

Item, és pactat que si d'ací a la dita festa de Nadal tots los dits cent cinquanta *Missals* no serien acabats e liurats al dit senyor mestre general que en tal cas lo dit mestre Johan encorregue e vol esser caygut en pena de cinquanta lliures gonyadores per les dues parts al dit senyor mestre general e per la terça part al oficial qui'n farà la exequió lo pacte tostemps ferm stant, axí que la dita pena pagada o no o graciosament remesa no resmenys lo present pacte romangue en sa força e valor.

(Un full, tacat d'humitat, escrit per ambdues cares. Filigrana : testa humana de perfil amb una creu al cap.)